КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ ЖУРНАЛІСТИКИ
КАФЕДРА МЕДІАПРОДЮСУВАННЯ ТА ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ

ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

ГО «НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ»

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЖУРНАЛІСТИКИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ УНІВЕРСИТЕТУ МІСТА ЖИЛІНА (СЛОВАЧЧИНА)

СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ В МЕДІЙНОМУ ТА НАУКОВО-ОСВІТНЬОМУ ДИСКУРСАХ

Матеріали
ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції
22 травня 2025 року
м. Київ

Київ
2025

УДК 655.021

Рецензенти:
Тріщук О. В., доктор наук із соціальних комунікацій, професор кафедри видавничої справи та реагування КПІ ім. Ігоря Сікорського,
Андрійчук М. Т., кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри видавничої справи та реагування КПІ ім. Ігоря Сікорського

Редколегія:
Фіголь Н. М., д-р наук із соц. комунік., **Іващенко В. Л.,** д-р філол. наук,
Шпак В. І., д-р іст. наук, **Романюк Н. С.,** канд. наук із соц. комунік.,
Сошинська В. Є, канд. наук із соц. комунік., **Файчук Т. Г.,** канд. філол. наук,
Харченко О. В., канд. філол. наук, **Єжижанська Т. С.,** ст. викл.,
Клименко Г. В., викл., **Харина О.-Л. Д.,** викл.

Рекомендовано до друку
вченою радою Факультету журналістики
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 11 від 24.06.25)

Соціокомунікаційні тенденції в медійному та науково-освітньому дискурсах: матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 22 травня 2025 р.) / упоряд. Н. М. Вернигора. Київ: Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2025. 224 с.

УДК 655.021

© Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка, 2025
© Автори, 2025

Улибін В. А.
Робота воєнного журналіста у контексті дотримання етичних норм при публікації матеріалів про жертви воєнних злочинів 119

Харина О.-Л. Д.
Жінки на фронті та в тилу: гендерні стереотипи в українських медіа під час війни 124

Храпачевська К. С.
Створення та просування авторського музичного контенту в Тіктоці 126

Цихмейструк П. Е.
Промоція дитячих книг у видавничому бізнесі на прикладі блогу «Читайко» 129

Шликова Д. А.
Інформаційна стійкість: виклики та стратегії незалежних онлайн-медіа України під час повномасштабного вторгнення 132

БРЕНД-КОМУНІКАЦІЇ В МЕДІА ТА КНИГОВИДАННІ

Байда Є. А.
Формування особистого бренду тату-майстра в соціальних мережах 136

Бондаренко А. В.
Фірмовий стиль як комунікативний інструмент у військово-технічному секторі 138

Вернигора Н. М., Вернигора С. М.
Шрифтова культура України як важливий складник національного бренду 140

Гашенко Ю. А.
Ключові проблеми сфери книжкового перекладу та перспективи їх вирішити з освітньою платформою «Translate it again» 143

Єжижанська Т. С.
Медіарилейшнз у створенні дискурсу видавництва та його продукції 145

що інтерпретуються як геноцид та третьої сторони, особливо в контексті інформаційної війни, формування доказової бази для міжнародного правосуддя, припиненні підсиленні позицій України в інформаційній та дипломатичній сферах, а також у збільшенні обізнаності світової спільноти щодо геноциду українського народу.

Окреме значення має виховання покоління, здатного осмислити глибину цієї проблеми – як наслідок фатальної помилки історії: недостатнього висвітлення, вивчення та юридичного покарання за геноцид-Голодомор 1932–1933 років, що уможливило його повторення, поглиблення і розширення в наш час.

Список використаних джерел:

1. Полозова Т. В., Шейко І. А. Методи просування інтернет-видань та оцінка ефективності таких дій. Поліграфічні, мультимедійні та web-технології: тези доп. IV Міжнар. наук.-техн. конф. 14–17 травня 2019, м. Харків) / редкол.: В. П. Ткаченко, І. Б. Чеботарьова, О. В. Вовк та ін. Харків: Друкарня Мадрид, 2019. Т. 1. С. 186–187.

2. Parliamentary Assembly Assemblée Parlementaire. Ninety years on from the Holodomor, Ukraine once again faces the threat of genocide. 03.10.2024. URL: https://pace.coe.int/en/news/9625/ (дата звернення: 09.05.2025).

РОБОТА ВОЄННОГО ЖУРНАЛІСТА У КОНТЕКСТІ ДОТРИМАННЯ ЕТИЧНИХ НОРМ ПРИ ПУБЛІКАЦІЇ МАТЕРІАЛІВ ПРО ЖЕРТВИ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Улибін В. А.,
аспірант, викладач кафедри журналістики та нових медіа
Факультету журналістики
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

THE WORK OF A WAR JOURNALIST IN THE CONTEXT OF COMPLIANCE WITH ETHICAL STANDARDS WHEN PUBLISHING MATERIALS ABOUT VICTIMS OF WAR CRIMES

Ulybin V.

У сучасних умовах воєнного стану в Україні та ведення активних бойових дій перед воєнним журналістом постають виклики дотримання етичних норм і стандартів, особливо у контексті публікації матеріалів про жертв війни. Разом із тим, часто плутаються чи заміщуються один одним поняття воєнного та військового журналіста. У цьому контексті визначено чітку відмінність між воєнним та військовим журналістом та виокремлено особливості роботи воєнного журналіста на основі етичних норм та стандартів.

Ключові слова: *воєнний журналіст, військовий журналіст, жертви війни, етичні стандарти та норми.*

In the current conditions of martial law in Ukraine and the conduct of active hostilities, war journalists face challenges in adhering to ethical norms and standards, especially in the context of publishing materials about war victims. However, the concepts of war and military journalist are often confused or replaced with each other. In this context, a clear distinction between war and military journalist is defined and the features of the work of a war journalist are highlighted based on ethical norms and standards.

Keywords: *war journalist, military journalist, victims of war, ethical standards and norms.*

Висвітлення воєнних дій є випробуванням для будь-якого медіа, журналістської організації або окремого журналіста. Мова йде не тільки про реальну небезпеку для здоров'я і життя репортера. У професійній складовій цієї роботи вкрай складно оцінювати й зважувати уривчасту та суперечливу інформацію; з'ясовувати, що саме відбувається, і подати об'єктивну картину подій, особливо якщо мова йде про рідну країну самого репортера [1].

За традицією військову журналістику заведено вважати одним із жанрів журналістського фаху. При цьому вважається, що багата різноманітність жанрів журналістики дає змогу більш ефективно виконувати важливі функції роботи журналіста, що зумовлює її головне призначення і місце в сучасному медіапросторі. Проте, на противагу такому твердженню, багато науковців і практиків вважають, що військовий журналіст – передусім не медійник для армії, а фахівець, який якісно розповідає суспільству про армію [1]. У цьому твердженні звертаємо увагу на ключові аспекти діяльності військового журналіста – «якісно розповідає суспільству про армію». Також варто чітко розмежовувати поняття «військовий журналіст» та «воєнний журналіст». Ці поняття, на жаль, дуже часто ототожнюються і характеристики першого присвоюються другому, і навпаки.

Військовий журналіст – це комбатант, який перебуває на службі в армії; воєнний журналіст – журналіст цивільний, який від того чи того медіа або й з власної ініціативи їде в зону бойових дій, в «гарячу точку», щоб задовольнити інформаційний запит аудиторії [2].

Військова журналістика передбачає довготривале спеціальне навчання, яке охоплює не тільки опанування фахом журналіста, а й спеціальну військову та фізичну підготовку, оскільки такий фахівець перебуває на службі в армії.

Особливістю ж воєнної журналістики є наявність повного комплексу психічних рис та особливостей стресостійкості, які в гармонійному чи оптимальному поєднанні можуть допомогти максимально реалізувати себе у воєнній журналістиці, найбільш небезпечному і непередбачуваному сегменті фаху. Ще один важливий аспект діяльності воєнного кореспондента (також підготовки до відрядження і перебування в зоні воєнних дій) – це вміння долати страх. Треба виходити з того, що інстинкт самозбереження – це ознака здорової людини, її нормаль-

ної психіки. З іншого боку, може, на війні і в небезпечних ситуаціях перше, чого треба навчитися, – це не боятися, це позбутися страху [2].

У контексті роботи воєнного журналіста варто звернути увагу на стандарти його діяльності. Багато з цих стандартів засновані на найважливіших етичних нормах професії журналіста, таких як точність, неупередженість, справедливість і баланс, тоді як інші сформувалися зі зростаючого усвідомлення норм належної журналістики конфлікту та війни. Гарна журналістика повинна бути точною, неупередженою, збалансованою і відповідальною, щоб в результаті вийшло: Точність + Неупередженість + Відповідальність = Надійність [3].

Беззаперечним є факт, що робота воєнного журналіста має багато ризиків і вимагає ретельної підготовки до початку роботи в зоні бойових дій та зонах із підвищеним ризиком для життя.

Експерти з безпеки радять включати до процесу планування такі етапи [3]:

1. Дослідження (історична, географічна, культурна і політична довідки про країну/територію);
2. Вивчення історії конфлікту, культурних та релігійних особливостей, збір найактуальнішої інформації про поточну ситуацію;
3. Вивчення карти (включно із розташуванням лікарень, шкіл, адміністративних будівель. Враховуйте, що пересування шпиталів є звичним для зон конфлікту);
4. Планування логістики (маршрути пересування та стан доріг, місця для ночівлі, визначення безпечного місця «бази», визначення точки збору, якщо хтось загубився тощо);
5. Контактна інформація (список телефонів усіх, з ким будете на зв'язку);
6. Пройти повне медичне обстеження. Вирушаючи у відрядження до зони конфлікту у нездоровому стані ви наражаєте на небезпеку тих, хто подорожує з вами. Знайте групу крові, алергічні реакції, хронічні хвороби, підвищений/занижений тиск тощо свої й інших членів команди;
7. Одяг – по погоді та відповідний до кліматичних умов! Уникати синтетичних тканин (є легкозаймистими) та камуфляжу (вас можуть прийняти за комбатанта);
8. Паспортно-дозвільні документи, які тримати так, щоб не загубити, але швидко дістати на вимогу озброєних військових. Пакет формується відповідно до рекомендацій органів, які видають акредитацію;
9. Підготовка технічного обладнання та захисного спорядження.

Питання дотримання стандартів етики та професійності гостро стає перед спільнотою під час будь-якого збройного конфлікту. У контексті дотримання етичних стандартів роботи воєнного журналіста варто звернути увагу на такі аспекти [3]:

1. Достовірність (перевірка інформації та посилання на джерела). Журналіст зобов'язаний подавати інформацію, посилаючись на факти, походження яких він/вона знає і чітко вказувати на свої джерела інформації та називати екс-

пертів, у яких брався коментар, або назву та інші деталі досліджень, які згадуються у матеріалі і є можливість перевірити їх достовірність.

2. Інформація про загиблих, поранених, зниклих безвісти, заручників. Інформацію про загибель чи поранення, зникнення безвісти чи потрапляння в полон конкретних людей слід перевіряти ретельно і виключно у компетентних джерел. До таких відносимо насамперед тих учасників події, які з цією людиною були безпосередньо на місці і в момент події бачили її на власні очі.

3. Використання архівних матеріалів. Категорично забороняється використовувати архівну картинку для довільної ілюстрації розповіді про сьогоднішню подію в зоні бойових дій чи в окупованій зоні. Якщо важливо показати картинку, яка може ілюструвати сьогоднішню подію, оскільки вона була знята раніше на цьому ж місці або знімалися ті ж самі люди, про сьогоднішні дії яких ми розповідаємо – обов'язково за кадром пояснюємо, що це те ж саме місце, але зняте раніше, або супроводжуємо показ титром «Архів».

4. Особливості застосування стандарту збалансованості подачі інформації. Журналістські матеріали які висвітлюють бойові дії не можуть розкривати такі дані як: точна інформація про переміщення та місця дислокації військ чи окремих підрозділів, кількість військових на різних ділянках бойових дій, точні дані про види й кількість озброєння конкретних підрозділів, інформація про плани командирів, про тактику ведення бойових дій. Знімаючи розташування військових частин, журналісти мають пам'ятати, що не можна показувати панорамних кадрів, скупчення живої сили й техніки. Необхідно стежити, щоб у кадр не потрапили знаки та адресні плани, які можуть вказати на місцевість, у результаті чого можна буде вирахувати розташування блокпосту. Іноді краще взагалі не знімати зброї чи техніки, аби не викрити наявність в армії деяких типів зброї.

Журналісти мають завжди забезпечувати баланс між суспільним інтересом щодо повної і точної інформації та потребою бути співчутливими. Завжди варто поважати недоторканність приватного життя і гідність мертвих. Варто також уникати необґрунтованого показу крупним планом облич і серйозних травм або інших матеріалів, пов'язаних із насиллям [4].

Зрозуміло, що висвітлення подій війни з великими людськими жертвами неможливе без оприлюднення фактів загибелі людей. Перш ніж надавати своїй аудиторії таку інформацію, журналісти мають сформулювати мету такого матеріалу. Ви хочете проінформувати чи вплинути на емоції? Допомогти чи шокувати? Відео і фото можуть бути доказами скоєння російськими військовими воєнних злочинів і грубого порушення прав людини (наприклад, відео з тілами вбитих мирних людей на вулицях міста). В такому разі використання зображень загиблих виправдане з метою поширення інформації про такі злочини і притягнення винних до відповідальності [4].

Неетично повідомляти про загибель людини раніше, ніж про це дізнаються її рідні. Якщо журналіст не впевнений, що родичам загиблого вже повідомили трагічну звістку, не варто подавати зображення загиблих великим планом.

Не можна називати прізвище та ім'я загиблої людини до моменту офіційного повідомлення рідним [4].

Будь-яка людина заслуговує на повагу й гідність навіть після смерті. Відсутність одягу, поранення й каліцтва великим планом, фізіологічні деталі – неприпустимо, щоб такі подробиці на фото й відео були пов'язані з конкретною людиною. Журналіст завжди має альтернативу, як показати трагедію і залишитися в межах професійної етики [4].

Досліджуючи питання резильєнтності журналістів до сенситивного контенту, варто чітко усвідомлювати межі морально-етичних дилем, перед якими щоразу постають журналісти, розриваючись між прагненням висвітлювати злочини росіян з одного боку і правом людей на приватність у ситуації, коли вони є беззахисними.

У намаганні показати світові весь біль, який завдають українцям росіяни часто не виправданим є нівелювання всіх базових прав людини. Чи можна зафіксувати ці моменти так, аби не робити жертву російського злочину персоніфікованою, впізнаваною? Чи готовий фотокор, журналіст, редактор і всі дотичні до поширення подібного матеріалу брати на себе відповідальність за те, які наслідки нестимуть ось такі фото для людини, зображеної на ньому, упродовж усього подальшого життя? У кожного «об'єкту» матеріалу ймовірно є родина, діти, а можливо навіть і онуки, в нього є колеги і друзі, знайомі і гіпотетично інші люди, які тільки зустрінуться колись у майбутньому. Як таке фото в ЗМІ вплине на майбутнє цієї людини та його сім'ї?

Публікуючи такі матеріали варто мати відповідь на питання: чи правильно естетизувати горе, біль і страждання? І чи дійсно демонстрація моменту саме в такому вигляді важлива для цілком умовного світу?

Такі питання однозначно є контроверсійними з різних точок зору та відповідно до мети, з якою була зроблена публікація. Проте варто розуміти, що діяльність журналіста, воєнного журналіста є надто відповідальною, оскільки вона впливає на людське життя та загалом формує думку в суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Військова журналістика. український аспект: становлення української військової журналістики; місце військової журналістики у медіапросторі в період воєнного стану; правові підстави діяльності військових журналістів під час воєнних дій / Укл.: Копотун І. М., Коропатнік І. М., Микитюк М. А., Павлюк О. О., Пасіка С. П., Пєтков С. В. Київ: ВД «Професіонал», 2023. 676 с.

2. Кость С. Журналістика і війна: навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 414 с.

3. Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації. Посібник рекомендацій для працівників ЗМІ. Київ: «Компанія ВАІТЕ», 2016. 118 с.

4. Саморегуляція українських медіа під час дії воєнного стану в Україні. *З досвіду роботи Комісії з журналістської етики: Аналітично-довідковий збірник* / За заг. ред. Л. Кузьменко, Л. Кущ, М. Дворового, О. Погорелова. Київ: Комісія з журналістської етики, 2022. 90 с.